

AGRARIAN AND ENVIRONMENTAL LAW. LAND LAW

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-372-9-27>

CERTAIN LEGAL ISSUES AND CHALLENGES OF ALTERNATIVE ENERGY INDUSTRY IN CONDITIONS OF WAR

ОКРЕМІ ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ГАЛУЗІ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ¹

Dubin Yu. S.

*Executor of the Grant Research
“Alternative Energy in Ukraine: Ways
of System Legislative Stimulation”,
National University
“Odesa Law Academy”
Odesa, Ukraine*

Дубінін Ю. С.

*виконавець грантового наукового
дослідження «Альтернативна
енергетика в Україні: шляхи
системного законодавчого
стимулювання»,
Національний університет
«Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Humenyuk A. S.

*Postgraduate Student at the Department
of Criminal Procedure,
National University
“Odesa Law Academy”
Odesa, Ukraine*

Гуменюк А. С.

*аспірант кафедри кримінального
процесу,
Національний університет
«Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Питання становлення та розвитку сектору відновлювальних джерел енергії вже досить довго є одним з ключових для обговорення як серед світової спільноти, так і на національному рівні. Так, декарбонізація економіки та зменшення рівня викидів парникових газів дійсно є глобальною проблемою, що потребує повсякчасної уваги та вироблення нових підходів задля її вирішення, зокрема в правовій площині.

¹ Дослідження здійснене в межах виконання проекту «Альтернативна енергетика в Україні: шляхи системного законодавчого стимулювання» за фінансової підтримки Національного фонду досліджень України (Договір про виконання наукового дослідження і розробки за рахунок грантової підтримки № 74/0360 від 01.05.2023).

Для України, яка нині виборює свою незалежність в боротьбі з російськими загарбниками, розвиток напряму альтернативної енергетики також доволі важливий, оскільки енергоресурси, як і уся інша інфраструктура, стають жертвами постійних атак ворога. Таким чином, саме генерація енергії з широкої мережі різних видів відновлювальних джерел може стати реальним виходом для вибудовування власної енергонезалежності й замінити зруйновані об'єкти енергетики.

Разом з тим, незважаючи на перспективність альтернативної енергетики, варто означити, що український економічний сектор навіть до 24 лютого 2022 р. перебував на етапі неквапливого впровадження відновлювальних джерел енергії. Частка зеленої енергетики в структурі виробництва до 2022 р. становила лише понад 13% [1] і хоча й нарощувала потужності, проте все ж стикнулася й продовжує боротися з окремими правовими проблемами на шляху до свого гармонійного розвитку. Так, окремі невзаємопов'язані реформи сектору відновлювальних джерел енергії справляють радше деструктивний вплив, ніж створюють міцне підґрунтя та забезпечують поступовий розвиток цього напряму.

Одна з важливих проблем сучасного сектору альтернативної енергетики в Україні – висока заборгованість держави перед виробниками відповідного виду енергії у розрахунках за «зеленим» тарифом. Зокрема, згідно з інформацією Державного підприємства «Гарантований покупець», що є головним покупцем відновлювальної енергії від імені держави, рівень розрахунків з виробниками у 2022 р. становив 55,3%, а за січень – вересень 2023 р. складає 52,3% від необхідного [2]. При цьому, наказом Міністерства енергетики України від 15.06.2022 р. № 206 «Про розрахунки з виробниками за «зеленим» тарифом» додатково встановлено обмеження на сплату державою коштів за «зеленим» тарифом залежно від виду зеленої енергії, що виробляється: 18% – для сонячної енергії та енергії вітру, 35% – для енергії води, 40% – для енергії з біогазу, 75% – для енергії з біомаси [3]. Вказана ситуація стала підставою для позовів виробників відновлювальної енергії до суду про сплату заборгованості Державного підприємства «Гарантований покупець» (наприклад справа № 910/14417/22 [4]), як власне і для оскарження правомірності та скасування наказу Міністерства енергетики України від 15.06.2022 р. № 206 (справа № 640/10894/22 [5]), що нині перебуває на стадії касаційного оскарження у Верховному Суді. Таким чином, нині виробників зеленої енергії обмежено у належних їм виплатах за

«зеленим» тарифом, але не передбачено жодних гарантій та подальших компенсацій через виникнення та накопичення відповідної заборгованості, що й спричинило означені звернення до суду.

Наявність заборгованості та складна ситуація з поточними розрахунками обумовила необхідність пошуку нових шляхів взаємодії виробників відновлювальної енергії зі споживачами, що й спонукало відмовитися від державної підтримки за «зеленим» тарифом й самостійно здійснювати продаж виробленого продукту. У зв'язку з тим, що покупцем такого виду енергії до цього часу в цілому була лише держава, в особі Державного підприємства «Гарантований покупець», виникла потреба запровадити механізм виходу з державної балансуєчої групи для утворення самостійних об'єднань виробників.

Відповідні інструменти були впроваджені шляхом внесення до Закону України від 29.07.2022 р. № 2479-IX «Про особливості регулювання відносин на ринку природного газу та у сфері теплопостачання під час дії воєнного стану та подальшого відновлення їх функціонування» та постанови Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 26.04.2019 р. № 641 «Про затвердження нормативно-правових актів, що регулюють діяльність гарантованого покупця та купівлі електричної енергії за «зеленим» тарифом та за аукціонною ціною» змін, якими передбачено можливість призупинення дії договору купівлі-продажу електричної енергії за «зеленим» тарифом або договору про купівлю-продаж електричної енергії між гарантованим покупцем та суб'єктом господарювання, який за результатами аукціону набув право на підтримку. Фактичне вираження цей механізм знаходить у можливості укладення додаткової угоди між відповідними суб'єктами, де й буде закріплено факт призупинення участі виробника відновлювальної енергії у державній балансуєчій групі [6; 7].

Хоча означений механізм виглядає перспективно, проте значні побоювання може викликати той факт, що базовими актами, які регулюють договірні відносини, – Цивільним кодексом України та Господарським кодексом України, не передбачено можливість призупинити виконання правочинів, власне як і поновити. Таким чином, зміни до Закону України від 29.07.2022 р. № 2479-IX та постанови Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 26.04.2019 р. № 641 вводять поняття «призупинення договору», яке не передбачено вищевказаними кодифікованими актами законодавства, що безпосередньо й регулюють загальні аспекти укладення, виконання і припинення договорів. Подібне ноу-хау створює певну правову

невизначеність у контексті відсутності закріпленої процедури, вимог до форми чи суттєвих умов договору про призупинення чи відновлення відносин між виробниками й державою, та в цілому виходить поза межі нормативного розуміння поняття договору.

Недостатня продуманість внесених у законодавство змін, що навряд чи базуються на якісному доктринальному аналізі, та їх можливі негативні наслідки демонструють деяку поспішність законодавця щодо проведення окремих системних нововведень для сфери альтернативної енергетики. Враховуючи умови триваючого повномасштабного вторгнення, подібний підхід до питання масштабування й розвитку сектору відновлювальних джерел енергії викликає серйозні побоювання щодо бажання законодавця в цілому розвивати такий напрям.

В той же час, варто зважати й на окремі успіхи України у питанні налагодження стабільного енергопостачання. Йдеться зокрема про інтеграцію й підключення Об'єднаної енергосистеми України до Європейського об'єднання операторів системи передачі електроенергії (ENTSO-E). Подібні глобальні трансформації ринку електроенергії України відповідають міжнародним зобов'язанням держави та можуть стати досить важливими у питаннях активного протистояння ворожим атакам на енергетичну структуру.

В цілому ж, необхідно зауважити, що питання забезпечення стабільного енергопостачання нині, як ніколи, є одним з ключових, а умови повномасштабної війни чітко продемонстрували важливість розвитку усіх напрямів енергетики, зокрема нарощування потужності відновлювальних джерел енергії. Разом з тим, поки що окремі рішення законодавця щодо сектору альтернативної енергетики навряд чи можна назвати найоптимальнішими, системними й достатньо продуманими, чи заснованими на якісному науковому підґрунті.

Наведені проблеми свідчать про нагальну необхідність саме виважених й ретельно продуманих антикризових рішень, системного регулювання сфери альтернативної енергетики в Україні, де законодавство не буде суперечити Конституції України та одне одному, а навпаки врівноважуватиме ризики й забезпечуватиме гарантії як виробникам відновлювальної енергії – у питанні отримання належних їм ресурсів, так і державі – в аспекті своєчасного отримання зеленої енергії у потрібних обсягах. Враховуючи важкі умови, в яких нині перебуває Україна, саме такий підхід є важливим для подолання наслідків війни, підвищення обороноздатності та перемоги над ворогом.

Література:

1. Топалов М. Що залишилося від «зеленої» енергетики в Україні. *Економічна правда*. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/05/24/700431/> (дата звернення: 11.10.2023).
2. Актуальна інформація щодо розрахунків з виробниками електроенергії. *Державне підприємство «Гарантований покупець»*. 2023. URL: https://www.gpcc.com.ua/news_item/342 (дата звернення: 10.10.2023).
3. Про розрахунки з виробниками за «зеленим» тарифом : наказ Міністерства енергетики України від 15.06.2022 р. № 206. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0692-22#Text> (дата звернення: 12.10.2023).
4. Рішення Господарського суду міста Києва у справі № 910/14417/22 від 03.05.2023 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110667901> (дата звернення: 15.10.2023).
5. Ухвала Верховного Суду у складі Касаційного адміністративного суду у справі № 640/10894/22 від 25.09.2023 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113699579> (дата звернення: 15.10.2023).
6. Про особливості регулювання відносин на ринку природного газу та у сфері теплопостачання під час дії воєнного стану та подальшого відновлення їх функціонування : Закон України від 29.07.2022 р. № 2479-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2479-20#top> (дата звернення: 16.10.2023).
7. Про затвердження нормативно-правових актів, що регулюють діяльність гарантованого покупця та купівлі електричної енергії за «зеленим» тарифом та за аукціонною ціною : постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 26.04.2019 р. № 641. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0641874-19#top> (дата звернення: 14.10.2023).